

Nr 14.

Ankom till riksdagens kansli den 5 april 1940 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ersättning av statsmedel i vissa fall för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsåtgärd, m. m.

Genom en den 1 mars 1940 dagtecknad proposition, nr 105, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över social-ärenden, föreslagit riksdagen att *dels* antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ersättning av statsmedel i vissa fall för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsåtgärd, *dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad i förordningen stadgas, utgiva ersättning för olycksfall, som inträffat innan förordningen trätt i kraft.

Författningsförslaget är av följande lydelse:

Förslag

till

Förordning

om ersättning av statsmedel i vissa fall för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsåtgärd.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Går svenskt fartyg genom sjöolycka utom riket förlorat eller förklaras det efter sådan sjöolycka icke vara iståndsättligt och drabbas person, som varit tjänstgörande ombord å fartyget, under å fartyg företagen hemresa till Sverige inom sådant område och under sådan tid, att lagen om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer är gällande, av olycksfall till följd av krigsåtgärd, skall, där nämnda lag dock icke är tillämplig å olycksfallet, ersättning utgivas av statsmedel.

2 §.

Ersättning i anledning av olycksfall, som avses i 1 §, bestämmes av riks-försäkringsanstalten och skola i fråga om sådant olycksfall stadgandena i förutnämnda lag i tillämpliga delar lända till efter rättelse.

Bihang till riksdagens protokoll 1940. 9 saml. 2 avd. Nr 14.

3 §.

Har person, som varit tjänstgörande ombord å svenskt fartyg, i annat än i 1 § avsett fall under hemresa till Sverige drabbats av olycksfall till följd av krigsåtgärd, äger Konungen, om skäl därtill äro, besluta, att ersättning i anledning av olycksfallet skall med tillämpning av vad i 2 § stadgas utgivas av statsmedel.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Enligt lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer [ändrad genom lag den 15 december 1939 (nr 854)] skall ombord å svenskt fartyg tjänstgörande person, som är försäkrad jämlikt 1916 års lag om försäkring för olycksfall i arbete — med tillämpning i övrigt av vad i sistnämnda lag stadgas — vid olycksfall i arbete till följd av krigsåtgärd erhålla dels vissa förhöjningar i ersättningarna enligt 1916 års lag, dels ock viss särskild engångsersättning. Har olycksfallet medfört döden, skall till den avlidnes efterlevande utgå, utöver livränta, viss engångsersättning. Krigsförsäkringen äger rum inom område och under tid, som Konungen äger bestämma. Denna försäkring avser emellertid ej personer, som tjänstgöra ombord å krigsfartyg, och äger ej heller tillämpning i fråga om skada, som kan uppkomma därav att Sverige råkat i krig.

Beträffande lagens tillämpning hava föreskrifter meddelats i två kungörelser, nämligen dels av den 26 augusti 1939, nr 572, enligt vilken lagen skall gälla beträffande samtliga farvatten i fråga om olycksfall till följd av militära åtgärder i krig mellan europeiska stormakter, i vilket England, Frankrike eller Tyska riket deltagar, dels ock av den 15 december 1939, nr 855, enligt vilken kungörelse lagen skall gälla inom Östersjön, Bottniska viken med Ålandshav samt Ålands och Åbo skärgårdar, Finska viken och Rigaviken ävensom inom farvattnet utanför Kina.

Sjömanslagen den 15 juni 1922 (nr 270) [ändrad genom lagar nr 49/1925, 165/1934, 288/1938 och 610/1938] innehåller vissa bestämmelser av intresse i förevarande sammanhang rörande befälhavarens och besättningens ställning. Beträffande befälhavaren stadgas i 6 §, att, om fartyget till följd av sjöolycka går förlorat eller om det efter sjöolycka förklaras icke vara iståndsättligt, tjänsteavtalet upphör att gälla, där ej annat följer av avtalets innehåll. Om befälhavares rätt till, bland annat, fri hemresa med hyra och underhåll gäller vad i 41 § är stadgat för sjöman.

Med besättning förstås i lagen samtliga å ett fartyg anställda personer utom befälhavaren, nämligen dels sjömän, vilka utföra skeppstjänst och bilda den egentliga besättningen, och dels vissa andra personer, t. ex. fartygsläkare, kypare och musikanter ävensom köks- och serveringspersonal. De två sistnämnda kategorierna äro, till skillnad mot de förutnämnda, i vissa fall icke anställda av redaren eller befälhavaren utan av t. ex. restauratören eller restauratrisen.

Svensk sjöman, som i utlandet avgår från tjänsten på grund av sjukdom eller skada, är enligt 28 § första stycket berättigad till fri resa med underhåll till sin hemort här i riket. Kan tjänst beredas honom å fartyg, som är bestämt till Sverige eller till ort, varifrån han bekvämligen kan resa hem, är han emellertid pliktig att antaga tjänsten, så framt hans hälsotillstånd medgiver det och han anställs i egenskap motsvarande den, vari han förut varit anställd, och på lika förmånliga villkor. Jämlikt 32 § äger befälhavaren avskeda sjöman, som till följd av sjukdom eller skada för längre tid är satt ur stånd att fullgöra sin tjänst eller som lider av sjukdom, som medför fara för de ombordvarande. I detta fall äger emellertid sjömannen åtnjuta viss hyra. I 41 § finnes en bestämmelse om upphörande av sjömans tjänsteavtal, vilken överensstämmer med den i 6 § för befälhavaren givna. Upphör till följd av fartygets förolyckande svensk sjömans anställning i utlandet, äger han rätt att erhålla fri resa till sin hemort här i riket med hyra och underhåll under resan. Kostnaden för sjömans hemresa med underhåll skall i detta fall bestridas av statsmedel. Sjömannen är dock pliktig att antaga tjänst å annat fartyg enligt vad som stadgas i 28 § första stycket. Enligt 70 § skall beträffande de å fartyg anställda personer, som äro antagna av redaren eller befälhavaren men icke tillhöra den egentliga besättningen, vad i lagen är stadgat för sjöman äga motsvarande tillämpning. Med avseende å ombord anställda personer, som icke äro antagna av redaren eller befälhavaren, skall jämlikt 71 § vad i vissa uppräknade paragrafer i lagen är stadgat äga motsvarande tillämpning. Bland de uppräknade paragraferna återfinnas emellertid icke 28 § första stycket och 41 §.

På förekommen anledning uppdrog Kungl. Maj:t den 30 december 1939 åt riksförsäkringsanstalten att verkställa utredning rörande spørsmålet, huruvida åtgärder borde vidtagas för att svenska sjömän, som — sedan det fartyg, å vilket de tjänstgjort, strandat eller sänkts i närheten av Storbritanniens kust — hemsänts till Sverige, skulle bliva berättigade till de fördelar, som krigsförsäkring innebär, därest de under transporten till Sverige drabbades av olycksfall till följd av krigsåtgärd. Riksförsäkringsanstalten har den 13 januari 1940 avlämnat utredning i ämnet, över vilken yttranden avgivits av försäkringsrådet, statskontoret och de ömsesidiga socialförsäkringsbolagens förening.

Vidare hava Sveriges redareförening, Sveriges fartygsbefälsförening, svenska maskinbefälsförbundet, svenska sjöfolksförbundet, svenska stewartsföreningen och Sveriges radiotelegrafistförening i skrivelse den 19 januari 1940 hemställt, att sådan ändring måtte vidtagas i 1937 års krigsför-

säkringslag, att personer, anställda ombord å fartyg, som på grund av krigsätgård totalförlist, vilka i anledning därav nödgats företaga sjöresa för uppnående av skandinavisk hamn, bleve krigsolycksfallsförsäkrade jämväl under resan.

På grundval av det sålunda föreliggande materialet har den nu ifrågavarande propositionen utarbetats.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet anført:

Det är otvivelaktigt ett samhällsintresse av stor vikt, att personer, som tjänstgöra ombord på svenska fartyg, äro tillförsäkrade skäligen ersättning för olycksfall, som inträffa till följd av krigsätgård, ävensom att, om de skulle förolyckas, sådan ersättning utgår till deras efterlevande. Genom 1937 års krigsförsäkringslag hava statsmakterna avsett att tillgodose nyssnämnda intresse. Den i nu förevarande ärende verkställda utredningen visar emellertid, att fall kunna förekomma, då krigsförsäkringslagen icke torde vara tillämplig men omständigheterna dock äro sådana, att ersättning för inträffade olycksfall till följd av krigsätgård skäligen bör utgå. Hit synes i allmänhet kunna räknas det fall, då sådant olycksfall inträffar under hemfärd till Sverige, sedan det fartyg, å vilket vederbörande tjänstgjort, förolyckats.

Av skäl, som under utredningen i ärendet anförts, torde det icke vara lämpligt att vidtaga ändring i allmänna olycksfallsförsäkringslagen av år 1916 eller i 1937 års krigsförsäkringslag för att få till stånd bestämmelser om ersättning i nyss omförmälda fall. Föreskrifter därom torde i stället böra intagas i en särskild författning. För sistnämnda tillvägagångssätt talar även den omständigheten, att enligt min mening staten bör svara för ersättningar av ifrågavarande art. Staten har nämligen i tider som de nuvarande ett synnerligen starkt intresse av att sjöfolkets förhållanden så ordnas, att det icke undandraget sig att ställa sina tjänster till förfogande.

I nyss omförmälda författning synes som huvudregel böra föreskrivas, att om — sedan svenskt fartyg genom sjöolycka utom riket gått förlorat eller efter sådan olycka förklarats icke vara iståndsättligt — person, som varit tjänstgörande ombord å sådant fartyg, under hemresa till Sverige, som företages å fartyg, drabbas av olycksfall till följd av krigsätgård inom sådant område och under sådan tid, att 1937 års krigsförsäkringslag är gällande, ersättning skall utgivas av statsmedel. Stadgandet synes böra gälla såväl befälhavare och sjömän som personer, vilka avses i 70 och 71 §§ sjömanslagen. En förutsättning för dess tillämplighet torde dock av naturliga skäl böra vara, att krigsförsäkringslagen icke är tillämplig beträffande det fall, varom fråga är.

Ersättningen synes böra bestämmas av riksförsäkringsanstalten. I övrigt torde krigsförsäkringslagen och på grund av innehållet i densamma jämväl 1916 års olycksfallsförsäkringslag i tillämpliga delar böra lända till efterrättelse. Härav följer, bland annat, att vid missnöje med beslut av riksförsäkringsanstalten klagan skall föras hos försäkringsrådet, vars beslut icke får överklagas.

Ätskilliga andra fall än det i det föregående behandlade torde, på sätt bland annat försäkringsrådet omnämnt, kunna förkomma, då ersättning av statsmedel för olycksfall på grund av krigsätgård under hemresa skulle kunna ifrågasättas. Det synes mig lämpligt, att Kungl. Maj:t skall äga möjlighet att, om skäl därtill föreligga, besluta, att ersättning även i sådana

fall skall utgå i enlighet med de för huvudfallet föreslagna bestämmelserna. Ett stadgande, innefattande fullmakt för Kungl. Maj:t av sådan innebörd, vill jag därför förorda.

De kostnader, som kunna uppkomma vid tillämpning av de föreslagna bestämmelserna, torde lämpligen kunna utgå från det å riksstatens tolfte huvudtitel uppförda förslagsanslaget till bestridande av statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete.

Bestämmelserna hava sammanförts i förslag till »förordning om ersättning av statsmedel i vissa fall för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsåtgärd».

Denna förordning torde böra träda i kraft omedelbart efter utfärdandet. Därest emellertid — innan förordningen träder i tillämpning — sådant olycksfall skulle inträffa, som eljest regleras av förordningens bestämmelser, synas billighetsskäl tala för att staten även i nämnda fall utgiver ersättning i enlighet vad i förordningen stadgas. Med hänsyn härtill torde böra begäras bemyndigande för Kungl. Maj:t att i dylika fall få utgiva ersättning, vilken jämväl torde böra bestridas från förutnämnda anslag.

Vid granskning av de nu till behandling föreliggande förslagen har utskottet ej funnit anledning till erinran. Utskottet får därför hemställa,

Utskottet

att riksdagen måtte

A. antaga det genom förevarande proposition framlagda förslaget till förordning om ersättning av statsmedel i vissa fall för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsåtgärd; samt

B. bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad i förordningen stadgas, utgiva ersättning för olycksfall, som inträffat innan förordningen trätt i kraft.

Stockholm den 4 april 1940.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman, Linder, Tamm, Sten, Näslund, Ekströmer, Nils Elovsson* och *Holstenson*;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren* samt herrar *Hage, Skoglund, Pettersson* i Hällbacken, *Molander, Sandström, Gardell* och *Hansson* i Örebro.